

Cimeres levelek a keszthelyi és körmendi hercegi levéltárakban.

Közli: **Iványi Béla.**

I.

A herceg Festetics család keszthelyi levéltárában.

A herceg Festetics család keszthelyi levéltára több középkori armálist eredetiben őriz, viszont néhányának ma már csak emléke van meg. Így pl. eredetiben van meg az 1415-ben Zsigmond király által kiadott és Előljáró János fia Gál részére, azután V. László király által 1455-ben Sánkfalvi Antal fia István részére kiállított címereslevél, ugyancsak meg van a II. Lajos király által Szerdahelyi Imreffy Mihály királyi vicelovászmester és királyi tanácsos részére kiadott remek kivitelű armális is,¹ viszont az 1517-ben kelt Hathalmy armális már csak másolatban van meg.

A most felsorolt címereslevelek részint már közöltettek, részint közlés alatt vannak. Ezeken kívül emléket őrizi a levéltár enyingi Török Ambrus 1481-ben kelt címereslevelének, enyingi Török Imre nádorfejérvári bán és fiainak 1507-ben adományozott baronátusi oklevelének, s végül devecseri Csoron András 1523-ban kelt armálisának. Ezek eredetiben ma már nincsenek meg. A «Turul» szerint ezek 1906-ban Festetics Alfonznál Mágocson voltak,² ma pedig ismeretlen helyen lappanganak és nyomukat csak a keszthelyi levéltár tolnai részének elenchusa őrizi. (Tolnai rész, K. II. 9., 11. és 12. szám.)

Vannak azonban a keszthelyi levéltárban újabbskori címereslevelek is, amelyek leírása a következő:

1. 1549. július 25. Prága.

I. Ferdinánd király nemes raznyakereszturi Bochkay Ferencnek, Miklósnak és Györgynek alább részletesen felsorolt érdemeik jutalmául, kérelmükre új címet adományoz, mert régi armálisuk 1532-ben, Köszeg ostroma után Szlavóniában elveszett.

A címer leírása: *«Haec nova arma sive nobilitatis insignia, Scutum videlicet erectum caesii coloris, in quo leo capite regium habens diadema, ore hianti, lingua exerta, couda bifurcata, versus collum protensa, anteriori levo pede arcum intensum, dextro vero sagittam amento impositam, iaculantii similis tenet. Scuto apposita est galea craticulata ornamentum militare cum contegunt laciniae defluentes fulvo et caesio coloribus variegatae. Galeae imposita est corona, cui*

¹ A keszthelyi levéltárban őrzött Sallér levéltár fasc. 82. nro. 10. és 18. Az Imreffy armális jelzetlen.

² Ld. Turul, 1906. évf. 24—25. l. Ezek nagyrészt kiadatlan armálisok.

*auquila iracundae similis expansis alis, ore aperto, capite colliqu in altum protensis, extremis coronae cornibus insideres conspicitur, aquilae imposita est corona, prout haec in capite sive principio praesentium literarum nostrarum pictoris arte suis accomodatis coloribus depicta esse cernuntur.*³

A Bocskay család már a XIV. században szerepel⁴ és az armális szerint a címerszerzők egyenes leszármazói annak a Bocskay Istvánnak, aki 1526-ban Lajos király oldalán harcolva a mohácsi csata-mezőn esett el, amit a címereslevél ki is emel. Ennek az Istvánnak fiai méltók valának vitéz apjukhoz, mert Ferencről és Miklósról megállapítja a király, hogy bátran szembe szálltak az ellenséggel, míg György a sashoz hasonlóan erudíciójával szárnyal magasra és tesszettel királyának szolgálatot. A három Bocskay fivér érdemeit az armális részletezi, s így megtudjuk, hogy *Ferenc* Pécs, Székesfejérvár és Sziget visszavételénél tüntette ki magát, *Miklós* Csurgó várának a török általi ostromakor négy törököt fejezett le, *György* pedig a tudományok művelésében tűnven ki, a magyar királyi kancelláriába került, ahol a betűvetésben, «*in disciplinam pingendorum characteram*» szerzett érdemeit, úgy hogy Oláh Miklós megtette a nagyobb magyar kancellária nótáriusává, «*ubi nunc quoque scribendo auro et argento libros nostros grata et fidelia exhibes nobis servitia*», azaz: «ahol most is arannyal és ezüsttel írván könyveinket, értékes és hű szolgálattal szolgál».

A címert nemcsak a föntnevezett három fivér, hanem nővérük Anna is megkapta, aki «*a quondam genitore vestro Stephano Bocskay, qui in conflictu Mohachiensi per serenissimum quondam dominum Ludovicum regem Hungariae sororium et praecessorem nostrum bonae memoriae cum praenominato Thurcarum imperatore Solymano anno domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto praeterito infeliciter acto pro patria, religioneque christiana interisse dicitur progenitae*» azaz ugyancsak attól a Bocskay Istvántól származik, aki Mohácsnál a háza és a keresztény hit védelmében elesett.

Eredetije hátyán, függő pecséttel, kihirdetési záradéka nincs, a keszthelyi levéltárban őrzött jakabházi Sallér levéltárban fasc. 84. nro 27. jelzet alatt.

2. 1621. március-16. Bécs.

II. Ferdinánd király Gersei Pető Márk fia János fia László fia Miklós fia Tamás fia László fia László fiai Gergelynek és Kristófnak, László fia János fia Lászlónak, id. Tamás fia Benedek fia ifj. Tamás fia Györgynek, id. Tamás fia Benedek fia Gábor fiai Ferencnek, Istvánnak és Miklósnak, hivatkozva a Petők őseinek érdemeire, melyek már Zsigmond király 1430-ban kelt oklevelében föl vannak sorolva⁵ és

³ Közzöljük a címerleírások eredeti szövegét, főleg, hogy a címerek színezése megállapítható legyen.

⁴ Egy 1349-ben kelt oklevél már említi Bachkai András fiait Miklóst, Lászlót és Andrást. Sallér levéltár: fasc. 84. nro 1.

⁵ II. Ferdinánd az armálisban idézi Zsigmond király 1430-ban kelt oklevelének idevonatkozó részét, mely a következőképpen hangzik:

«Considerantes (inquit t. i. Zsigmond) et in memoriam mentis nostre sedule

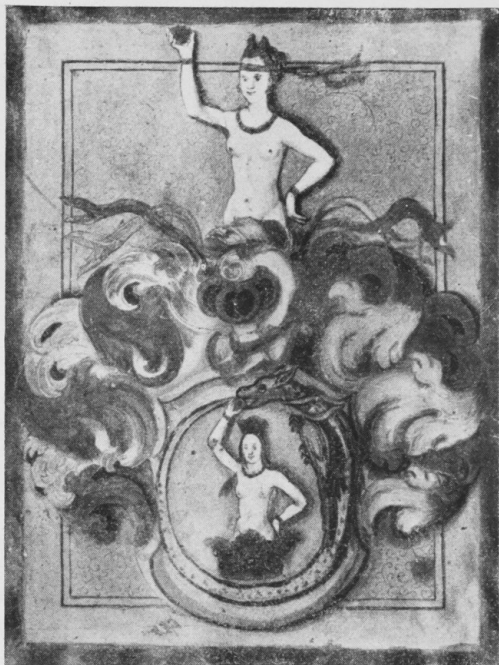

1. Bocskay 1549 júl. 25.

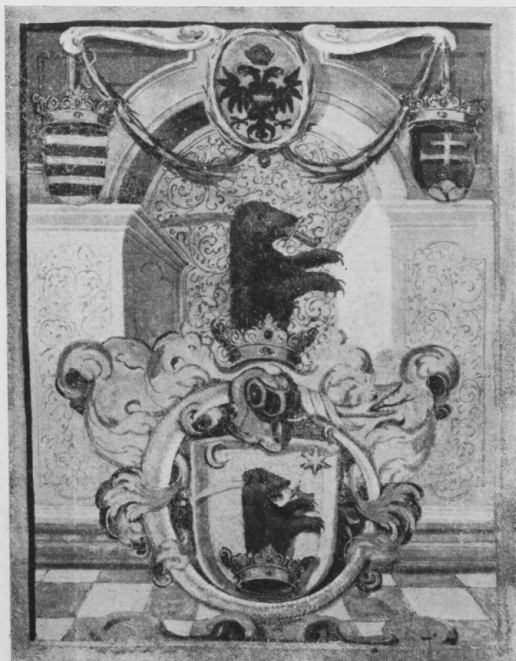

2. Pető 1621 márc. 16.

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR
KÖNYVTÁRA

3. Sárkány 1625 nov. 9.

4. Török 1629 márc. 4.

különösen kiemelve Pető Gergelynek a Bocskay és a Bethlen időkben tanusított hűségét, régi címerüket megújítja és kibővíti (*antiqua progenitorum vestrorum insignia*), melynek leírása a következő:

«*Scutum videlicet militare erectum caelestini coloris, fundum illius trijido scopulo marino, in cuius eminentiori intermedio iugo diadema regium locatum esse ac ad marginem seu lacinias eiusdem integra nigra aquila distensis pedibus erecte stare ac expansis, alis ore patulo, lingua rubicunda exerta et capite corona redimito effigiata ad dextram scuti partem spectare cernitur. In scuto porro maiori ad pectus videlicet ipsius aquilae habetur aliud minus scutum, rubri coloris, quod gentilitiae ipsius familiae Petheoianae insignia continet, inter duas nempe arundines in loco uliginoso sive palustri enatas ac virescentes, integra sylvestris annas stare et complicitis suis alis naturali suo colore de signata, ad dextram scuti partem conversa esse cernitur. Scuto incumbit galea militaris craticulata sive aperta, quam regium diadema exornat ex quo effigies personae imperialis nostrae maiestatis, paludamento imperiali condecorata et in capite diadema imperiale gestans ac extensis anababus manibus, dextra sceptrum, laeva acutem aurcum pomum cum annexa illi cruce praeferens intuentem conspicere ac umbilicotenus eminere conspicitur, et tam in galea conum, quam etiam scutum ipsunt loco lacinarum seu lemniscorum pallium imperiale auro contexam et rubro serico sufultum a collo effigiei dependens, scutumque ipsum obtegendo mirifice exornat. Quae quidem renovata insignia specialis gratiae nostrae in ipsam familiam Petheoynam documenta esto.*»

Hártyán, könyvalakban, kettős függő pecséttel, selyem kötésben. Kihirdetési záradék nincsen. A címert érdekessé teszi, hogy azon II. Ferdinánd király arcképe látható. Jelzete nincs.

3. 1625. novembér 9. Sopron.

II. Ferdinánd király Sárkány Ferenc fia János fia István kiskomáromi főkapitány és akosházi Sárkány Ambrus fia Miklós fia ifjú Miklós kérelmére átírja és megerősíti II. Ulászló király 1511. június 24-én Budán kelt címereslevelét, melyben Ákosházi Sárkány Ambrusnak, Onod vár urának, mármarosói sókamara ispánnak és rokonainak címert adományoz.

Hártyán, könyvalakban, függő pecsétje elveszett, kihirdetési záradéka nincs. Jelzete: Miscellanea 769/a.

4. 1629. március 4. Buda.

II. Ferdinánd király telekesi Török Jánost, aki egyébként már régi nemes ember («*alioquin antiquum nobilem ac insignis nobilit-*

reductis multimodis fidelitatibus et fidelium servitiorum gratuiti meritis et sinceris complacentiis fidelium nostrorum dilectorum egregii Ladislai aulae nostrae militis, Zaladiensis et Castriferrei comitatum comitis et Petheo aulici nostrae maiestatis, filiorum quondam Joannis filii Petheo de Gersse per ipsos nostrae maiestati et sacrae dicti regni nostri Hungariae coronae in nonnullis nostris et regnorum praedictorum arduis agendis et validis expeditionibus cum omni sinceritatis zelo et sollicitudine indefessa cum sudorosis laboribus eorum non sine expensarum ipsorum pluralitate, toto eorum posse et ex totali animi intentione plexis vicibus et temporibus summe incumbentibus et praesertim in obsidione castris Galambocz exhibitis et impensis...» stb.

varibus semper gaudentem») és mindig volt címeré is, és általa Istvánt és Imrét, Zsuzsannát, Annát és Katalint, a magyar nemesek közé emeli és nekik a következő címert adja:

«Scutum nimirum militare erectum caelestini coloris, in cuius fundo aurea regia corona gemmis et unionibus collucentibus affabre exornata, locuta esse, ex eaque medius ruber ursus aureis pilis hincinde respursus emergere, faucibusque suis nudam frameam mordicus tenere et utrisque anterioribus pedibus extensis minanti similis, inque sinistram scuti partem conversus esse cernitur: in superioribus vero scuti angulis hinc hemisphaerio lunae, illinc autem aurea stella rutilantibus. Scuto incumbentem galeam militarem clathratam sive apertam, regio diademate per omnia inferiori simili, aliud medium ursum omnino congruum, alteri in scuto nempe ipso effigiato proferente ornatam. Quod quidem scutum angvis sive serpens cristatus et cinericio colore designatus in gyrum se contrahens circumambire, collumque tribus caudae orbibus involuisse, ac ore hianti et exerto aculeo, quasi in scuti et galeae custodiam deputatus esse conspicitur. A summitate vero sive cono galeae, laciniis seu temmiscis, diversorum colorum in scuti angulos et extremitates sese diffundentibus scutumque ipsum apprime exornantibus prout haec omnia in capite... stb.»

Hártyán, könyv alakban, bársony kötésben, függő pecséttel. Kihirdetési záradéka nincsen. Jelzete: Sallér levéltár, fasc. 93. nro 15.

A Földesi Nagy család története és leszármazása.

Közli: **Baán Kálmán.**

Földes község, honnan az alább tárgyalt *Földesi Nagy* család eredt, ma Hajdu vármegye déli, Bihar vármegyével határos részén fekszik. Hajdan Szabolcs vármegyéhez tartozott, de olykor a középkorban még Bihar megyéhez is számították.

Bár magának Földes helységnek neve okleveles forrásainkban csak 1342-ben bukkan fel,¹ az a terület azonban, melyen később Földes kialakult már legrégebbi krónikánkban, Béla király jegyzőjének, Anonymusnak a magyarok cselekedeteiről írt művében szerepel. A

Névtelen feljegyzéseinek alapján nézzünk körül azon a vidéken, honnan a ma is virágzó ősi nemzetség kisarjadt.

Az Attila törzsből származott, s annak örökségét visszafoglaló

¹ Anjoukori okmánytár I. 235.